

Златів Л. М. Робота з науково-навчальним текстом під час засвоєння студентами-філологами дисципліни «Текстознавство» / Л. М. Златів // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. – Луцьк, 2011. – Ч. 1. – С. 103–109.

УДК 811.161.2:378.147

Златів Л. М.
доцент РДГУ

**РОБОТА З НАУКОВО-НАВЧАЛЬНИМ ТЕКСТОМ ПІД ЧАС
ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕКСТОЗНАВСТВО»**

**Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра методики
викладання і культури української мови**

У статті проаналізовано проблему розвитку наукового мовлення студентів-філологів, обґрунтовано систему роботи з науково-навчальним текстом у процесі засвоєння дисципліни «Текстознавство».

Ключові слова: науково-навчальний текст, аналітичні, репродуктивні, трансформаційні вправи.

**РАБОТА С НАУЧНО-УЧЕБНЫМ ТЕКСТОМ В ПРОЦЕССЕ
УСВОЕНИЯ СТУДЕНТАМИ-ФИЛОЛОГАМИ ДИСЦИПЛИНЫ
«ТЕКСТОВЕДЕНИЕ»**

В статье проанализирована проблема развития научной речи студентов-филологов, обоснована система работы с научно-учебным текстом в процессе усвоения дисциплины «Текстоведение».

Ключевые слова: научно-учебный текст, аналитические, репродуктивные, трансформационные упражнения.

**THE WORK WITH SCIENTIFIC TRAINING TEXT IN THE PROCESS
OF ACQUIRING DISCIPLINE «TEKSTOZNAVSTVO» BY STUDENTS OF
PHYLOLOGICAL DEPARTMENTS**

The issue of scientific language students of philological departments is analysed, the system of work with scientific training text in the process of acquiring discipline “Tekstoznavstvo” is grounded.

Key words: scientific training text, analytical, reproductive, transformational exercises.

Під впливом цілого ряду чинників (бурхливого розвитку і вагомих здобутків таких дисциплін, як психолінгвістика, лінгвістика тексту, теорія мовленнєвої діяльності, комунікативна лінгвістика, об'єктом дослідження котрих є зв'язне мовлення, текст. дискурс; утвердження комунікативно-діяльнісного підходу до навчання мови взагалі й рідної зокрема) у 70-х, а особливо у 80-90-х роках, зростає інтерес науковців до проблем розвитку мовлення студентів, зокрема вдосконалення їх мовленнєвої діяльності у науковій та професійній сферах. Так, об'єктом спеціальних лінгводидактичних досліджень стає зв'язний текст, дискурс, зокрема науковий і навчальний.

Методика вдосконалення мовленнєвих навичок розробляється диференційовано стосовно різних соціальних груп студентів.

По-перше, у російській лінгводидактиці останніх десятиліть широко представлені оригінальні методики вдосконалення різних видів мовленнєвої діяльності студентів-іноземців, що навчаються російською мовою. Причому у сферу наукових досліджень учених входять і питання комплексного підходу до формування мовленнєвої діяльності студентів (Н.Алексєєва, І.Ахмедов, Г.Жученко, І.Золотарьова, Л.Клобукова), й аспектні питання, що передбачають удосконалення окремих видів мовленнєвої діяльності – читання (Н.Ірбутаєв, А.Акішина), слухання (З.Размустова), говоріння (А.Капська), письма (Л.Кузнєцова, Т.Алієва) або їх комбінацій – читання і письма (В.Колпакова), слухання і читання (К.Вшневская), читання, слухання і письма (А.Валуєва).

По-друге, досить активно в методиці навчання російської мови розробляються теоретичні та практичні основи роботи над текстом зі

спеціальності для студентів гуманітарних і технічних ВНЗ нефілологічного профілю. Зокрема, досліджуються проблеми підготовки студентів до читання і конспектування науково-навчальної літератури зі спеціальності, написання рефератів, курсових робіт тощо (А.Шахбазян, С.Кунцева, Т. Мехедькіна, Т.Магай, Є.Тен).

По-третє, ідентичні дослідження проводяться і стосовно студентів-філологів національних груп педагогічних закладів освіти. Так, лінгводидактичне обґрунтування системи навчання російського мовлення неросійських студентів, а також практичне застосування цієї системи знаходимо у докторській дисертації Г.Городилової. Методичні прийоми роботи з текстом у системі взаємозв'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності студентів-русистів різних національностей досліджені у дисертаціях Т.Млечко, М.Долакової, Н.Безсонової; різні аспекти писемної мовленнєвої діяльності студентів національних груп педзакладів знайшли своє відображення у дисертаційних дослідженнях Р.Салімова, Б.Буличе, Х.Кличова.

Удосконалення мовлення студентів-словесників, для яких російська мова є рідною, досліджується методистами у таких напрямках: засвоєння студентами-словесниками професійно орієнтованого мовлення (І. Пахненко) і його репродуктивних видів зокрема (Н.Дудко); навчання філологів дискусійного мовлення (Н.Махновська); формування монологічного мовлення (А.Величко, Н.Лебедева, Л.Юдіна) і наукового викладу як професійного уміння учителя російської мови (М.Схакумідова, Л. Салькова).

У вітчизняній лінгводидактиці вищої школи значно вужчий спектр досліджень у царині названої проблематики, зокрема: формування культури ділового і професійного мовлення у студентів-нефілологів: інженерів (Т.Рукас), майбутніх учителів фізичного виховання (Л.Головата), медиків (В.Юкало), студентів аграрного ВНЗ (Г.Берегова, В.Михайлюк); використання масовокомунікаційної інформації як навчального матеріалу на заняттях з мови на нефілологічних факультетах (Г.Онкович); подолання лексико-граматичної

інтерференції в усному українському мовленні студентів нефілологічних факультетів (О. Бугайчук); навчання студентів гуманітарних ВНЗ спілкування в соціально-побутовій сфері засобами лінгвокраїнознавчої лексики (Л. Дімова); культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності (Т. Окуневич); лінгводидактична підготовка майбутнього учителя-словесника до роботи над формуванням ділового мовлення учнів основної школи (Л. Стасів) і ін. [див.: 2, 32-33].

У вітчизняній лінгводидактиці вищої школи є дуже мало серйозних досліджень із розвитку наукового зв'язного мовлення студентів-філологів. Очевидно, вважається, що необхідний рівень володіння науковим мовленням забезпечується програмами шкільного та вищівського курсів української мови. Проте, як показують спостереження, проведені на першому курсі філологічного факультету педагогічних закладів освіти, рівень сприймання і відтворення змісту науково-навчального тексту у студентів-філологів досить низький. (Це питання ґрунтовно досліджене у дисертації Л. Златів «Формування у студентів-філологів умінь сприймати й відтворювати зміст науково-навчального тексту», що проводилось на базі «Практикуму з української мови» [2]). Отже, на нашу думку, дана проблема розроблена у лінгводидактиці вищої школи недостатньо і потребує подальшого опрацювання.

Мета цієї статті - проаналізувати методичні шляхи розвитку наукового мовлення студентів-філологів, обґрунтувати систему роботи з науково-навчальним текстом у процесі засвоєння дисципліни «Текстознавство», що читається на 1 курсі філологічних факультетів для студентів із додатковою спеціалізацією «Редагування освітніх видань».

Принциповим для нас є наукове обґрунтування поняття «науково-навчальний текст». У сучасній лінгводидактиці вищої школи досі залишається дискусійним і невирішеним питання: на якому текстовому матеріалі навчати мови студентів-вузькоспеціального, загальнонаукового чи науково-популярного. Одні методисти

(Н.Ларіохіна, Е.Жуковська, Е.Блінцовська, Г.Володіна) стверджують, що навчання повинно здійснюватись на загальнонауковому і науково-популярному текстах; інші (А.Лугова, З.Разилова, Р.Роговина, А.Бронська, А.Муравйова) наполягають на тому, що навчальні тексти повинні представляти собою зразки літератури профільного характеру – науково-технічні, природничо-наукові і науково-гуманітарні [6, 20].

Услід за О.Митрофановою, ми схилиємось до думки, що найменш придатними для текстової роботи є науково-популярні тексти (надмір експресивних і емоційно-оцінних мовних засобів, вживання слів у образному, переносному значеннях утруднює сприймання і розуміння тексту, ускладнює роботу над ним, робить її менш цілеспрямованою). Вузькоспеціальні тексти містять серйозну і потрібну для майбутнього спеціаліста інформацію, однак студентів затруднює науковий зміст текстів, бо вони ще не володіють у достатньою мірою колом наукових понять майбутньої спеціальності. Тому раціональний вихід – у виборі загальнонаукових і так званих профільних текстів, а також у дидактичному пристосуванні фрагментів наукових текстів до виконання навчально-мовленнєвих завдань [там само].

Оскільки мова йде про вибір навчальних текстів для студентів-філологів, то, на нашу думку, необхідно з'ясувати, які саме тексти гуманітарного спрямування можна вважати науковими.

Дослідник Р.Будагов вважає, що немає достатніх підстав говорити про окремі підстилі в мові науки [1,72-73]. Іншої точки зору дотримується Е.Троянська, котра вважає, що, з одного боку, “можна ставити питання про існування підстилю наукової літератури гуманітарного профілю, оскільки для деяких витворів цієї літератури значно більшою мірою, ніж це допускають норми літератури природничо-наукового і математичного профілю, властиві елементи емоційного, образного, оцінного. Але, з іншого боку, якщо врахувати, що це єдиний прийом, котрий в гуманітарній літературі реалізується не повною мірою [...], то таке виділення є в цілому необов'язковим [...]. Як істинні підстилі літератури треба швидше розглядати науково-популярну і науково-публіцистичну літературу» [7, 230].

Цікавим, з нашої точки зору, видається питання про “монологічність –

діалогічність» навчального тексту. Наприклад, М.Каган вважає наукові і навчальні тексти монологічними повідомленнями від автора до читача і твердить у зв'язку з цим, що спілкування (тобто суб'єкт-суб'єктна взаємодія) можлива тільки з художнім текстом [3, 240–241]. Ми ж дотримуємось погляду Н.Чепелевої, котра вважає, що будь-якому навчальному тексту притаманна діалогічність (апеляція до читача, його потреб, інтересів, запитів) [8, 5].

Інша річ, що автори багатьох наукових і навчальних текстів, вміщених у вишівських підручниках і посібниках, не ставлять перед собою такої мети, що ускладнює процес сприймання та розуміння повідомлення. Навчальні тексти часто не мають чіткої логічної структури, у них відсутні текстові засоби керування процесом сприймання та розуміння повідомлення. Матеріали підручників, а часто і лекцій здебільшого «монологічні», де автори намагаються вмістити в обмеженому обсязі якнайбільше відомостей з даної галузі знань, вразити ерудицією. Усе це робить їх «сухими», нецікавими, а часто й надто складними [там само, 4-6].

На думку Х.Кличова, навчальні тексти повинні відрізнятися від інших джерел інформації «простотою синтаксичних конструкцій, яскраво вираженою стандартністю мови, повторенням конструкцій, слів і виразів, характерних для певної смислової одиниці, однозначністю термінів, що дуже важливо при навчанні писемного продукування» [4, 10].

Згідно з теорією Т.Кудрявцевої, принципова відмінність навчальних текстів від усіх інших полягає в тому, що характеристики навчального тексту задаються відповідно до тих чи інших дидактичних завдань. При навчанні мови навчальний текст виконує дві специфічні функції: по-перше, демонструє використання мовних одиниць різних рівнів (текст-демонстратор) і, по-друге, служить еталоном реальних мовленнєвих витворів (текст-зразок). Ці дві основні функції знаходять відображення в мовному оформленні навчального тексту. З одного боку, лінгвістичні характеристики навчальних текстів можуть істотно відрізнятися від того, що зустрічається в реальних текстах, коли навчальні тексти виконують першу із названих функцій. А з другого, – виступаючи у функції еталона реальних

мовленнєвих витворів, навчальний текст повинен мати ті ж квантитативно-лінгвістичні характеристики, що й текст, котрий моделюється. Загальний ступінь лінгвістичної та функціонально-стилістичної подібності цього типу навчальних текстів визначається етапом навчання: якщо на початковому етапі навчальні тексти зразки далекі за своїми характеристиками від реальних, то на завершальному етапі вони максимально наближені до них [5, 8].

У процесі навчання мови й мовлення використовуються як тексти, спеціально написані з певною метою, тобто тексти-“препарати”, так і тексти, створені з іншою метою, але включені – у зміненому чи незміненому вигляді – в навчальне спілкування, тобто “натуральні” тексти. Останні можуть бути використані у повному обсязі, у фрагментах, у згорнутому вигляді, з різним ступенем адаптації [там само, 9].

Отже, **науково-навчальними текстами** ми називатимемо спеціально підібрані тексти загальнонаукового та профільного спрямування (переважно взяті з мовознавчих та літературознавчих підручників, посібників, фахових часописів та наукових збірників) і спеціально написані науково-навчальним стилем тексти-“препарати” (за термінологією Т.Кудрявцевої), “діалогічні» (за термінологією Н.Чепелевої), пристосовані до виконання конкретних навчально-мовленнєвих завдань.

Далі спробуємо комплексно описати досвід роботи з науково-навчальним текстом у процесі засвоєння студентами-першокурсниками дисципліни «Текстознавство».

Зміст курсу «Текстознавство» дає широкі можливості для роботи з науково-навчальним текстом.

По-перше, студенти розглядають текст комплексно, багатопланово, як об’єкт вивчення різних дисциплін, а саме: лінгвістики тексту, герменевтики, текстології, психології й психолінгвістики, стилістики мови, комунікативної лінгвістики.

По-друге, засвоюють теорію тексту і її базові поняття, як-от: визначення тексту, категорії тексту, структура тексту, компоненти тексту, види і мовні

засоби міжфразного зв'язку між компонентами тексту, проблема типології текстів, класифікації текстів за різними критеріями, поняття образу автора і форми вираження авторства у тексті, проблема сприймання і розуміння тексту, співвідношення понять *текст/дискурс*, види інформації в тексті, поняття інформаційної насиченості, інформативності, інформаційної компресії, семіотичні та комунікативні способи інформаційної компресії тощо.

По-третє, на практичних заняттях студенти мають можливість виробити (або вдосконалити) необхідні для навчання у ВНЗ уміння теоретично обґрунтованого аналізу текстів та їх компонентів і навички трансформації тексту (зокрема ущільнення до інформаційного мінімуму).

Щодо наукового тексту, то саме роботі з ним приділено найбільше уваги. Система завдань і вправ побудована так, що студенти ідентифікують текст із точки зору його типології (визначають стиль, різновид стилю, тип мовлення, жанр), роблять структурно-семантичний аналіз науково-навчального тексту (визначають тему, основну думку, ділять на мікротеми, встановлюють смислову ієрархію у межах підтем і мікротем, представляють структуру тексту у вигляді рівневої схеми, складають план тексту, визначають види і мовні засоби міжфразного зв'язку у тексті), засвоюють технологію ущільнення науково-навчального тексту, застосовуючи семіотичні і комунікативні способи компресії інформації, зокрема удосконалюють такі види аналітико-синтетичної обробки наукової інформації, як складання плану (його різновидів), тез, конспекту, реферату, анотації, рецензії тощо.

У межах курсу «Текстознавство» передбачений окремим модулем науково-навчальний проект, який передбачає формування цілого комплексу навчальних умінь і навичок роботи з науковим текстом: пошук наукової інформації у бібліотеках і у мережі Інтернет, опрацювання наукових джерел, відбір необхідної інформації, реферування, виклад у письмовій формі з урахуванням заданих параметрів і вимог, публічний захист і рецензування студентами і викладачем.

Для оптимізації процесу удосконалення у студентів умінь і навичок наукового мовлення необхідно застосовувати науково обґрунтовану систему вправ і завдань. Враховуючи дані сучасної лінгводидактики (праці М.Львова, З.Шубіна, Ю.Пассова, М.Дем'яненко, К.Лазаренко, С.Кислої, І.Салістри, В.Скалкіна, Л.Кузнєцової), а також конкретні умови навчання, ми розробили специфічну систему вправ та комунікативних завдань і зробили спробу їх класифікації.

За дидактичними завданнями щодо науково-навчального тексту вправи і завдання поділяються на такі види: **аналітичні; репродуктивні; трансформаційні.**

Мета застосування вправ та завдань **аналітичного** типу - здійснення студентами елементів структурно-сміслового аналізу тексту як необхідної передумови адекватного сприймання і повного розуміння інформації, вміщеної у науково-навчальному тексті. До цього типу входять такі види вправ та завдань:

1) здійснення елементів структурно-сміслового аналізу тексту: озаглавлення тексту; виявлення специфічних рис зв'язного тексту; визначення теми, основної думки тексту; визначення адресата мовлення; визначення стилю викладу за специфічними ознаками; визначення типу мовлення; виділення інформативного центру в кожному реченні тексту; членування тексту на мікротеми; виділення автосемантичних речень у межах кожної мікротеми; визначення способів зв'язку між реченнями в тексті і відображення їх у вигляді схеми; встановлення ієрархії зв'язків між темою, підтемами та мікротемами в тексті і представлення її у вигляді рівневої схеми; аналіз мовних засобів міжфразного зв'язку у тексті;

2) порівняльний аналіз змісту, структури і мовного оформлення плану, тез, конспекту та реферату, складених на основі одного джерела.

Дидактична мета цього комплексу завдань - глибоке проникнення студентів у зміст і структуру наукового тексту, повне розуміння змісту, усвідомлення закономірностей побудови зв'язного тексту, аналіз компонентів різних рівнів

(мікротем, окремих речень, опорних слів, мовних засобів міжфразного зв'язку тощо), їх ролі в організації зв'язного висловлювання, а також застосування результатів структурно-сміслового аналізу на практиці (складання плану за допомогою рівневої схеми зв'язків у тексті).

Формування у студентів умінь і навичок передачі інформації тексту без зміни змісту за допомогою економних мовних засобів тексту або їх синонімічних еквівалентів зі збереженням логічної послідовності і зв'язності матеріалу є важливою складовою частиною навчання. Такі уміння необхідні студентам-першокурсникам для написання рефератів-конспектів, рефератів-оглядів, оглядових розділів майбутніх курсових робіт, а також у майбутній редакторській діяльності.

Формування таких умінь можна здійснювати за допомогою системи вправ і завдань **репродуктивного** типу. Останні певною мірою співвідносяться із переказом тексту, побудованим на точно визначеній граматично-лексичній базі, але разом з тим вони суттєво відрізняються від нього. Якщо основним завданням переказу є закріплення строго відібраного граматико-лексичного мінімуму шляхом його багаторазового повторення, то метою репродуктивних вправ та завдань є допомогти студентам знайти опори для передачі інформативного змісту тексту без змін, «вилуцтити» необхідний мінімум матеріалу з тексту способом відсівання другорядної, несуттєвої інформації.

До групи репродуктивних вправ і завдань входять такі види: вибір з тексту опорного лексичного і граматичного матеріалу; завершення речення на підставі семантичних і граматичних зв'язків; заміна певних лексичних конструкцій синонімічними варіантами (контекстними синонімами); вичленування надлишкової, другорядної інформації в тексті; комбінування основної інформації кількох текстів, об'єднаних тематично; зіставлення плану як короткого переліку основних питань тексту і мікротем як складових частин тексту; зіставлення тексту, що дозволяє варіанти розташування матеріалу, і тексту, що не дозволяє перестановок; скріплення складних синтаксичних цілих у єдиний текст за

допомогою різних мовних засобів міжфразного зв'язку; розташування основного інформативного матеріалу в логічній послідовності; написання реферату-резюме, реферативної анотації, реферату-конспекту, реферату-огляду наукової літератури з певного питання.

Одним із найголовніших завдань навчального процесу є формування у студентів умінь згортати навчальний матеріал без втрати основної інформації (план, тези, конспект), а також вибирати необхідну інформацію з великих текстових масивів і передавати її у максимально стислому вигляді з власною оцінкою або без неї (рецензія, анотація). На вдосконалення у першокурсників таких умінь і була спрямована система **трансформаційних** вправ та завдань, до якої входили такі види:

1) Згортання мовних одиниць: узагальнення змісту кількох елементів у одному; пропуск другорядних, семантично менш важливих компонентів; скорочення тексту з функціонально рівнозначними абзацами до кількох речень, до одного речення з однорідними членами; створення короткого варіанту тексту за допомогою комбінованого скорочення всіма способами;

2) Перебудова мовних одиниць: виділення в тексті автосемантичних речень і надання їм форми тез; трансформування готових тез у складний чи простий план, і навпаки; трансформування називного плану у питальний, і навпаки;

3) Перебудова тексту зі зміною підходу до навчального матеріалу: трансформація ненаукового тексту у наукове повідомлення; перебудова тексту, викладеного індуктивним способом, у текст, викладений дедуктивним, і навпаки; цільовий витяг з тексту до певного питання, проблеми;

4) Визначення граничного обсягу матеріалу до запропонованої теми, моделювання структури майбутнього тексту у вигляді плану;

5) Відтворення основного змісту тексту у згорнутому вигляді (план, тези, конспект, анотація, рецензія).

Робота над згортанням мовних одиниць привчає студентів оцінювати кожне

слово, словосполучення, речення чи складне синтаксичне ціле з точки зору його смислового навантаження у тексті, аналізувати з цього погляду текст, відзначаючи необов'язкові, другорядні елементи, усувати їх.

Поступове згортання синтаксичної конструкції дозволяє побачити, що скорочувати речення можна лише до тієї межі, за якою втрачається його інформативність. (Далеко не завжди кінцевим пунктом скорочення є граматична основа речення: часто в реченні виявляються необхідними і другорядні члени, без яких речення не виражає завершеної думки).

Скороченню піддаються й ускладнюючі елементи речень (підрядні речення, дієприкметники, дієприкметникові та дієприслівникові звороти, «розщеплені» присудки (напр.: зробити зауваження – зауважити)).

Вправи на перебудову мовних одиниць сприяють закріпленню навичок формулювання основних думок тексту у різних формах (у формі запитання, тези, називного речення) і вмінь переводити ці висловлювання з однієї форми в іншу.

Вправи та завдання на перебудову тексту зі зміною підходу до навчального матеріалу сприяють формуванню у студентів умінь переводити художній чи публіцистичний текст у план інформації-повідомлення, змінювати при потребі спосіб викладу матеріалу, вибирати з об'ємних текстів інформацію, що стосується певного питання, теми, проблеми, а отже, вільному володінню прийомами роботи з неадаптованими до навчальних потреб текстами.

До найскладніших завдань трансформаційного типу належать комплексні завдання, що сприяють формуванню умінь і навичок планування, тезування, конспектування, анотування, рецензування. Такі завдання передбачають застосування, шліфування і корекцію набутих умінь та навичок, аналіз чужих і власних помилок, виконуються як в аудиторних, так і в позааудиторних умовах.

Запропонована система вправ і комунікативних завдань на основі науково-навчальних текстів сприяє удосконаленню наукового мовлення студентів, зокрема засвоєнню основних прийомів роботи з науковим текстом студентами-

філологами – майбутніми редакторами освітніх видань та виробленню в них необхідних комунікативних умінь і навичок, допомагає ліквідувати прогалини у шкільних знаннях і вміннях випускників шкіл і підготувати їх до якісного сприйняття усіх дисциплін лінгвістичного циклу.

Подальше вивчення проблеми доцільно проводити у таких напрямках:

1) наступність у формуванні комунікативних умінь студентів-філологів між школою і ВНЗ;

2) удосконалення наукового мовлення студентів-філологів під час вивчення систематичного курсу сучасної української літературної мови та інших (і не тільки лінгвістичних) дисциплін навчального плану філологічних факультетів.

Література

1. Будагов Р. Литературные языки и языковые стили / Р. Будагов. – М. : Высш. школа, 1967. – 375 с.
2. Златів Л. М. Формування у студентів філологічного факультету умінь сприймати і відтворювати зміст науково-навчального тексту: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Златів Леся Михайлівна. – К., 2000. – 282 с.
3. Каган В. И. Мир общения: Проблема межсубъективных отношений / В. И. Каган. М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
4. Клычев Х. Д. Совершенствование письма как вида речевой деятельности студентов-филологов национальных групп педвуза (тезисы, реферат, аннотация) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика обучения русскому языку» / Х. Д. Клычев. – М., 1991. – 16 с.
5. Кудрявцева Т. С. Учебный текст как объект лингводидактического описания русского языка: функции, типология, принципы оценки : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика обучения русскому языку» / Т. С. Кудрявцева. – М., 1985. – 16 с.
6. Митрофанова О. Д. Научный стиль речи: проблемы обучения / О. Д. Митрофанова. – М. : Рус. Язык. – 1985. – 213 с.
7. Троянская Е. С. Лингвостилистическое исследование немецкой

научной литературы / Е. С. Троянская. – М., 1982. – 310 с.

8. Чепелева Н. В. Психологія читання тексту студентами вузів /
Н. В. Чепелева. – К. : Либідь, 1990. – 100 с.